

Georges Rodenbach și cultura română

Anca CLITAN

Eugenia Enache, *Georges Rodenbach și spațiul cultural românesc*, Târgu-Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, col. „Studii”, 2007, prefată de Rodica Marian, postfață de Iulian Boldea, 210 p.

TITLUL CĂRȚII EUGENIEI ENACHE - *GEORGES RODENBACH și spațiul cultural românesc* trasează principalele axe de lectură preconizate de autoare în *Argument*: ilustrarea, pe de o parte, a specificității operei lui Georges Rodenbach, reliefaarea, pe de altă parte, a principalelor modalități de receptare a creației scriitorului belgian de limbă franceză, în dorința de a oferi o imagine cât mai complexă a ceea ce aceasta a reprezentat pentru literatura română, în contextul dezvoltării esteticii simboliste. Receptarea operei lui Georges Rodenbach în spațiul cultural românesc s-a realizat atât prin contactul direct cu opera în versiune originală, cât și

prin traduceri, văzute de autoare ca o interpretare, ca o comunicare între două culturi. *Rodenbach în presa culturală românească* debutează cu o scurtă prezentare a momentului simbolist care marchează începutul modernității în literatura română, autoarea reliefaând contribuția esențială a revistelor *Literatorul* și *Vieța nouă*

în difuzarea spiritului nou. Din dorința de a prezenta publicului român pe simbolistii belgieni, Ovid Densusianu nu se mulțumește să marcheze în *Vieța nouă* doar evoluția mișcării simboliste belgiene, ci ilustrează estetica noii poezii pornind de la studiul peisajelor urbane, ferm convins de valoarea estetică a orașului considerat o chintesență a vieții. La rândul lui, Alexandru Macedonski stabilește legături cu reprezentanții simbolismului belgian grupați în jurul revistei *La Wallonie* unde își publică poeziile *Hystérie*, *Suggestion*, *Haine*, *Guitare*, exemplară ilustrare a tendințelor novatoare.

Eugenia Enache schițează și coordonatele simbolismului belgian a cărui originalitate rezidă în osmoza dintre senzualismul și misticismul flamand și claritatea latină, dintre acea ardoare a rasei flamande și spontaneitatea valonilor. Autoarea analizează afinitățile de structură și sensibilitate între autorii români și belgieni, raporturile cu simbolismul belgian vizând și spațiile culturale puse în contact, sub aspectul tinereții celor două state naționale. Abordarea comparativă a curentului simbolist în cele două țări lasă treptat locul unei reflecții asupra tematicii operelor simbolștilor români și belgieni cu stabilirea constantei comune: toposul orașului care moare.

Luând în considerare anul apariției articolelor, autoarea observă că receptarea lui Rodenbach a fost simultană cu descoperirea li-

teraturii belgiene prin intermediul cronicilor din presa culturală sau literară. Deși considerațiile asupra lui Georges Rodenbach sunt adesea limitate la exemple din opera poetică în contextul analizelor tematice sau la menționarea titlului romanului *Bruges-la-Morte*, curiozitatea criticilor români este suscitată de apariția operelor sale în proză: *Le Carillonneur*, *L'Arbre*. Încercând să aplice principiile simbolismului la narațiune, scriitorul belgian aduce în cadrul unei „literaturi melancolice o notă descriptivă flamandă”, după cum susține Lugné-Poe în conferința prezentată și de Alex. Al. H. în articolul „Poeți belgieni” din 1916. Cu toate că principalele debateri vizează romanul *Bruges-la-Morte*, autoarea nu pierde din vedere nici articolele referitoare la alte traduceri ale lui Rodenbach, *Idolul* și *Mutatul*, consemnând și articolul recent (2004) al Rodicăi Marian care-l situează pe Rodenbach în sfera romantismului.

Un alt reper în receptarea operei lui Rodenbach îl constituie traducerea. Pornind de la premisa că traducerea nu este sinonimă cu simpla transpunere, Eugenia Enache se apleacă, în *Rodenbach în traducere românească*, asupra operelor principalilor traducători ai creației rodenbachiene: *Antologia de poezie belgiană de limbă franceză*, de Radu Boureanu, *Simbolismul european*, antologie alcătuită de Zina Molcuț. Autoarea se referă și la traducerea din proză (*În exil*, *Clopotarul*, *Bruges, a doua moarte*), precum și la studiul critic al Sandei Radian. Având în vedere că orice traducere este o transfigurare, ceea ce interesează este efectul traducerilor asupra publicului român, traducătorul re-creând conform propriei subiectivități. O astfel de reorganizare a discursului original o putem descoperi și în traducerea romanului *Bruges-la-Morte*, de către Fănuș Neagu. Comportându-se asemenea unui poet, traducătorul operează o rescriere a sensului și o reconstituire a structurii frazei astfel încât, în ciuda respectării originalului ca experiențe și sentimente, *Bruges, a doua moarte* situează cititorul în fața unei alte opere. Punerea „în oglindă” a unor fragmente din opera originală și din traducere oferă autoarei prilejul să observe că textele lui Fănuș Neagu și Rodenbach pot fi interpretate și în termenii de identitate și alteritate, traducătorul păstrând fidelitatea doar în spirit. Un rol important în receptare este asumat de paratext care vizează să elucideze sensul și să aprecieze valoarea estetică a operei. Cu alte cuvinte, pre / postfețele precum și comentariile asupra diferitelor traduceri oferă tot atâtea chei de interpretare care orientează lectura. Picturile lui Sabin Bălașa care ilustrează romanul *Bruges, a doua moarte* schimbă și ele perspectiva receptării, fiind realizate, conform unei note de subsol a autoarei, sub influența copertei ediției originale, realizată de Fernand Khnopff. Eugenia Enache nu ezită să semnaleze unele inexactități privind originea germană a lui Rodenbach ori să atragă atenția asupra unei notițe biobibliografice

incomplete care nu redă complexitatea portretului scriitorului.

Primele două capitole ale cărții consemnează astfel formele esențiale ale receptării operei lui Rodenbach în presa culturală și în traducerea românească, pentru ca în capitolul *Rodenbach ca sursă de inspirație*, Eugenia Enache să demonstreze că ecourile simbolismului belgian în literatura română nu se rezumă la o imitație servilă ci implică o re-creare care îmbogățește, conform temperamentului scriitorului. Autoarea își propune să surprindă o serie de „oglindiri” ale modelului Rodenbach în creațiile lui I. M. Rașcu, Demostene Botez și George Bacovia. Dacă I. M. Rașcu „copiază” gravitatea lui Rodenbach în reprezentarea orașului, asemenea unui mormânt, trist și fascinant în același timp și ideea de a structura, în patru părți, conținutul poemului *Orașele dezamăgite*, tristețea profundă a duminicilor devine mai gravă la Demostene Botez. Uniți sub semnul unei ploii obsedante, Rodenbach și George Bacovia se disting prin viziunea diferită asupra elementelor imaginarului poetic. Simbolismul de atmosferă specific scrierii celor doi poeți capătă expresii diferite, conform caracterului lor: Bacovia este un anxios, Rodenbach - un melancolic și un nostalgic. Eugenia Enache analizează, în exemple, conotațiile pe care temele și motivele simboliste le îmbracă la cei doi poeți ai orașului, concluzionând că filiația lor rezidă în comuniunea spirituală, în dominația sentimentului de reclusiune și în aceeași tonalitate tristă. „Imitat” de către simbolistii români, modelul Rodenbach dobândește, prin transpunerea în limba română, o nouă identitate care îmbogățește și diversifică literatura română.

În economia cărții, un spațiu considerabil este ocupat de *Restituiri din presa românească* care acoperă un interval temporal considerabil, autoarea trecând în revistă principalele publicații care au familiarizat pe cititorii români cu opera lui Rodenbach, de la *Lumina ilustrată*, până la *Tribuna* și *Steaua*. Fie că este vorba de extrase din opera scriitorului belgian, de studii critice sau comparative, de informații generale despre literatura belgiană, capitolul constituie o exemplificare firească care legitimează afirmațiile critice ale autoarei și o invitație la descoperirea unei lumi „bizare, dar plină de lirism, de tăcere și de pasiune”.

Prefața și postfața care însoțesc studiul Eugeniei Enache, semnate de Rodica Marian și respectiv Iulian Boldea, oferă o importantă sinteză a cărții și evidențiază elemente de originalitate ale lucrării. Relevând importanța analizelor comparative între poeme ale lui Rodenbach și operele unor poeți români, Iulian Boldea vede în recuperarea minuțioasă a receptării creației scriitorului belgian în România „un punct de certă originalitate și probitate al lucrării”.

